

[0370] „HOE IS 'T MEI DE SJUDDEN?'

As ik ris yn Mislâns op Skylge kom, wurdt my ornaris ridlik gau de frage dien "Hoe is 't met de *sjudden*?". Op West en "om Aest" wurdt frege : "Hô is 't mei de *sjudden*?" en yn beide gefallen wurdt bidoeld: "Hoe is it mei de bern?".

It wurdt komt dus foar op hiele Skylge, it is altiten meartal en in moai nei-oankommende oersetting liket my it Hollânske `kroost'.

Hoe sit it mei it komôf fan it wurdt *sjudden*?

It is fansels forliedlik om it njonken it wurdt *sjudde* to setten, dêr't Waling Dykstra, *Fr. Wb.* III, 87 e.f., fan seit: "meest pl.", mar dêr't de bitsjutting fan is: "vlasscheeven, stukjes van het houtachtig gedeelte der vlasstengels, door het braken van de vezels gescheiden, door arme lieden als brandstof gebruikt". Dat it Skylger wurdt itselde wêze soe as it lânfryske yn oerdrachtlik gebrûk, wol my net oan; op Skylge wurdt gjin flaeks boud en safier't dat nei to gean is, hat it der ek nea west.

Nou is it mei it wurd *scheef* op himsels al hwat in nuver gefal. Franck-Van Wijk nimme yn har *Etym. Wb. der Ned. taal* allinne it eigenskipswurd op en binne net sa wis fan it komôf. Vercoullie neamt yn syn *Beknopt etym. Wb. der Ned. taal* it substantyf *scheef* apart en forwiist nei *schijf*, dat op syn bar wer mei *schiften* gearhinget. Under dat lêste wurd jowe Franck-Van Wijk wol mnl. *scēve* 'klein stukje, schijfje, afval van vlas', mnd : *schēve* 'afval van vlas'. Mar kin dat wurd bisibbe wêze oan it Fryske wurd *sjudde*? En as dy *d* op de iene of oare wize al to forklearjen is, kin der dan forbân wêze mei it Skylger wurd? De bitsjutting striidt dêrmei en de iere forbining mei flaeks makket dat ek tige ûnwierskynlik.

As twadde mooglikheit soe men freegje kinne, oft de Skylger *sjudden* en it tiidwurd *siedzje* faeks meiinoar gearhingje. Hwat de bitsjutting oanbilanget, hoecht dat net útsletten to wurden. Hoe soe de foarm dan lykwols forklearre wurde moatte?

Graech soe ik wolle dat taellju it boppesteande ris neigynge en mear ljocht skine lieten oer it komôf fan it wurd dat ik op it aljemint brocht haw.

Dêrom liz ik harren de fraech foar, dy't my sa faken yn 'e earen klonken hat: "Hoe is it mei de *sjudden*?"

Jo Smit.

IT SKYLGGER WURD *SJUDDEN* 'BERN'

Knop jowt it wurd as [ʃüdən] yn § 268 fan *De spraakkunst der Terschellinger dialecten* (Assen 1954). Bij Albert Kooyman hearde ik - en hysels nammers ek - it as *sjutten*, gjin ûnderskie dat der in bult ta dwaen sil, hwant wij hawwe ommers nêst *skut* ek *skud*.

Smit oppert de mooglikheit, dat it wurd gearhingje soe mei it tiidwurd, dêr't Knop foar it easten fan it eilân twa (!) foarmen fan jowt: [si:dʒə] (§§ 199 en 246) en [sEdjə] (§ 71; de forkoarting soe neffens Knop út 'e foarmen fan de 2. en 3. ps. sing. praes. ynd. stamme). It liket mij net maklik ta om fan dat tiidwurd ús wurd *sjudden* ôf to lieden. En fan it haedwurd [si:t] (§ 65) of [si:d] (§ 199) soe it meartal al *sidden* wêze moatte(n hawwe) om ta *sjudden* komme to kinnen. Bij Kooyman miende ik it lykas yn [tri:ət] (§ 65) mei [i:ə] to hearren, en yn it meartal wie der gjin foroaring yn it stamlûd. Rouning komt yn it Skylgers mear foar (§ 35), wylst de ûntjowing fan it anlautkonsonantisme dan itsij út in spontane oergong fan [s] ta [ʃ] (hwat Knop sa't liket oannimt yn § 268) of út in oan *sidden* foarôfgeande foarm *sjidden* (Knop nimt foar it Skylgers klamforspringing oan, § 107) forklearre wurde moast. Mar *sidden* noch *sjidden* is ús út it Skylgers bikend.

Sels haw ik tocht oan forbân mei it Ingelske haedwurd *chit* 'jong (fan in dier)' of 'tige jong persoan', in hwat de bitsjutting oanbilanget tige oannimlike ûnderstelling. Onions jowt as foargongers *chithe* foar it Midingelsk en *čip* foar it Aldingelsk op. Boppedat jowt Sehrt foar it Aldsassysk *kîd* 'sprút, kym' (forl. Aldsassysk *kînan* 'kymje'). Dat hwerom soe it Frysk gjin *tsjit* hawwe kinne? En it Skylger Frysk *tsjit* foar it Westen en *tjit* of *tsjit* foar it Easten, beide rounen ta *t(s)jut*? Mar de *t*- mist, hwat yn it Lânfrysk gjin opskuor jowt, mar yn it Skyl-

gersk, to sjen oan Knop syn biskriuwing, sûnder wjergera is. En sa lang doare wij de Ingelske *chits* net foar neven of niften to hâlden fan de Skylger *sjudden*.

It is forliedlik, seit Smit, om de Skylger *sjudden* to bringen bij de Lânfryske *sjudden* (iental *sjudde*) 'oart dat bij it braken fan flaeks ûntstiet'. Mar de bitsjuttingen soene neffens him meinoar stride. Is dat sa? Dêrfoar moatte wij earst gear oer de Lânfryske *sjudden*, dêr't Waling Dykstra ûnder *sjudde* foar Achtkarspelen *skjuwden* foar opjowt: *sj-* moat dus ûntstien wêze út *skj-* (forl. Lânfrysk en Skylgersk *sjitte* < *skiata*), in ûntjowing dy't Knop foar de Skylger *sjudden* dus net oannimt (§ 268). Twad sjogge wij de lûdforbining *juw-*, hjoeddeis stavere as *-iuw-*. As regel wiist dy kombinaasje op in fokalisaasje fan in âlde *-v-*, b.g. nei in *-i-*, lykas yn Aldfrysk *bliva*, dat *bliuwe* wurden is. Dêrmei soene wij dan al wêze op Aldfrysk *skiv-*, dat yn Holthausen syn wurdboekje foarkomt yn *skivia* 'dele'; fierders fine wij it eigenskipswurd *skif* 'skaet, deeld' yn R I, útj. W.J. Buma, op *-skif*. Hwat oerbliwt, is it efterheaksel *-de*, dat lykas *-te*, weromgiet op Aldfrysk *-(i)the*. Dat *-(i)the* giet foar in efterheaksel dat abstrakta foarmet, dy't ôflaet binne fan haedwurden of eigenskipswurden. Mar in *sjudde* is dan dochs wol tige hwat konkreet, kin dêr tsjin ynlein wurde. Wij sille it lykwols wol sa sjen moatte, dat de konkrete tapassing bleaun en it wurd yn 'e abstrakte bitsjutting fordwoun is. Nêst de Westerlauwerske foarming mei dit efterheaksel het it Sealtersk *skiulse*. It Noardfrysk fan de Wieringhiird het neffens it wurdboek fan Peter Jensen *skâw*, it Eastfrysk en it Grinslânsk neffens de wurdboeken *schif*, alle trije ûnsidige haedwurden, dy't har ta ús *sjudde* forhâlde as, yntern-Westerlauwersk, *rûch* n. ta *rûchte*. Fierdere sibben binne Ingelsk *sheave*, *shive*, Midleechedútsk *schēve*, Hollânsk *scheef*, Heechedútsk *Schäbe*. Falk en Torp liede op *skjeve* de East-Skandinaefske foarmen ôf fan de Midleechedútske. Dy lêste en de Deenske foarm komme yn âldere Bibeloersettingen foar yn Matt. 7, 3-5, dêr't de Fryske Bibel mei 'splinter' oerset. Wij meije dus oannimme, dat mld. *schēve* - en faeks dus ek Lânfrysk *sjudde* - oarspronklik rommer fan bitsjutting west het as 'flaeksôfeart'. Men freget jin nammers ôf, oft de bitsjutting 'strieke', dy't it yn de Grykske grountekst brûkte wurd *χάρφος* ek hawwe kin, ek in rol spile het bij de kar fan dat mld. *schēve* yn de neamde Bibeltekst. Wol paste 'splinter' better yn 'e forliking mei de balke, mar soene de oersetters oan de bitsjutting 'strieke' tocht hawwe, dan wiist ek dat op in rommere bitsjutting fan mld. *schēve* as 'flaeksôfeart' allinnich.

As algemiene bitsjutting fan mld. *schēve* wurdt opjown 'etwas sehr Kleines'. Fan dy algemiene bitsjutting kinne wij sawol op 'e Skylger *sjudden* 'bern' as op 'e Lânfryske *sjudden* 'stukjes van het houtachtig gedeelte der vlasstengels' (forl. Waling Dykstra op *sjudde*) komme. Foar it bigryp 'bern' of 'jong persoan' komme faker wurden foar lykas 'stikje', faek pregnant brûkt. Sa it wurd *stikje* sels (fan jonges), *protsje*, (in lekker) *hapke* (fan in jongfaem). Fierders is yn ditselde nûmer fan U.W. yn it artikeltsje oer *guorlegoar* al neamd it Ingelske wurd *girl*. Men soe ek wize kinne op it Deenske *stump*.

Ik hoopje dat it boppesteande Jo Smit mei oantreastgje mei bij it sammeljen fan wurden foar in Skylger wurdboek: der is tige forlet fan!

Teake Hoekema.